

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 12.08.2024

Kabul Tarihi: 20.09.2024

Article Type: Research article

Submitted: 12.08.2024

Accepted: 20.09.2024

<https://doi.org/10.56448/ataddergi.1532049>

Esra ATCI¹

KAPPADOKİA'NIN İKLİM YAPISININ BÖLGENİN SOSYO-EKONOMİK YAPISINA ETKİSİ*

Öz: Bugün Anadolu bozkırlarının büyük bir bölümünü kapsayan Kappadokia bölgesi Antik çağlarda da iklimsel olarak günümüzdekiyle benzer niteliklere sahip olmuştur. Bu durum bölgede yaşayan halkın ekonomik faaliyetlerini doğrudan etkilemiş ve bölge halkı iklimin getirdiği çevresel şartlara bağlı bir yaşantı sürmüştür. Bu nedenle yüz ölçümü bakımından oldukça geniş bir alana yayılan bölgede karasal iklimin belirlediği koşullarda temel geçim kaynaklarını tarım ve ağırlıklı olarak küçükbaş hayvancılık oluşturmuştur. Bununla birlikte bölge yazılı kayıtlara göre Asur Ticaret Kolonileri Çağı'ndan, Roma döneminin sonuna kadar atları ve at yetiştiriciliği ün sağlamış ve buradan gelir elde etmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, esrabulut@kmu.edu.tr, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3295-4354>.

* Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Tarih Bilim Dalı'nda hazırlanmış olan "Eskiçağ'da Kappadokia Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası" isimli doktora tezinden üretilmiştir ve çalışma Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 17203002 no'lu Doktora Tez Projesi olarak desteklenmiştir.

Katır ve Kappadokia yaban eşekleri daha çok Antik ağda şöhrete kavuşmuş hatta katırlar batıdaki pazaralarda at niyetine satılmıştır. Buna karşılık yine iklimsel şartlar nedeniyle bölgenin doğu ve batısında yetiştirilen ürünlerin oranı ve çeşitliliği konusunda farklılıklar mevcuttur. Buna göre batıda karasal iklimin en yoğun hissedildiği alanda buğday, arpa ve üzüm temel tarımsal ürünler olurken, bölgenin doğu kesiminde yer alan Melitene’de zeytin ve antik çağda oldukça ünlü olan Monarite şarabının hammaddesi olan kaliteli üzüm yetiştirilmiştir. Melitene’de zeytin yetiştirilmesi bölgenin mikro klima özelliği göstermesiyle yakından ilişkilidir. Bu alışmada Kappadokia bölgesinin iklim yapısının bölgenin sosyo-ekonomik yapısına etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kappadokia, İklım, Ekonomi, Sosyal Yapı.

The Impact of Cappadocia's Climate on the Region's Socio-Economic Structure**

Abstract: The region of Cappadocia, which today covers a large part of the Anatolian steppes, had similar climatic characteristics in ancient times. This situation directly affected the economic activities of the people living in the region and the people of the region lived a life dependent on the environmental conditions brought about by the climate. For this reason, the main sources of livelihood in the region, which spreads over a very large area in terms of surface area, were agriculture and mainly small cattle breeding under the conditions determined by the continental climate. However, according to written records, the region was famous for its horses and horse breeding from the Assyrian Trade Colony Period until the end of the Roman period. Mules and Cappadocian wild donkeys became more famous in Antiquity and even mules were sold as horses in the western markets. On the other hand, due to climatic conditions, there are differences in the proportion and diversity of crops grown in the east and west of the region. Accordingly, while wheat, barley and grapes were the main agricultural products in the west, where the continental climate was felt most intensely, in Melitene, in the eastern part of the region, olives and quality grapes, the raw material of Monarite wine, which was very famous in ancient times, were grown. Olive cultivation in Melitene is closely related to the microclimate characteristic of the region. In this study, the effects of the climatic structure of the Cappadocia Region on the socio-economic structure of the region are studied.

Keywords: Cappadocia, Climate, Economy, Social Structure.

** This paper is derived from the PhD thesis titled “In Ancient Ages the Historical Geography of Cappadocia Ragon” prepared at Selcuk University, Institute of Social (ATAD)

Esra Atcı

Kappadokia'nın İklim Yapısının Bölgenin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkisi

Sciences, Department of History, Department of History and the study was supported by Selcuk University Scientific Research Projects Coordination Office as a PhD Thesis Project with the number 17203002.

GİRİŞ

1. Kappadokia'nın İklim Yapısı ve Bitki Örtüsü

Orta Anadolu platosunun merkezî kesimi oluşturan Asıl Kappadokia Bölgesi kabaca bugün İç Anadolu'nun büyük bir bölümü ile Doğu Anadolu Bölgesi'nin batı kesimine denk gelen oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. Böylesine büyük bir coğrafi alanı kaplayan alanın sadece bölgelerarası değil aynı zamanda kendi içinde bulunan yöreleri arasında bile büyük iklim farklılıklarının olması kaçınılmazdır.² Buna karşılık denli geniş bir coğrafya bir bütün olarak ele alındığında bölgenin genel iklim karakterinin karasal nitelikler taşıdığı bilinmektedir. Söz konusu karasal iklimin eski çağlarda da benzer özellikler gösterdiği tahmin edilmekle birlikte, Kappadokia'nın topografik yapısına bağlı olarak doğuya doğru gidildikçe karasallığın şiddetini daha da artırdığı düşünülmektedir.³ Nitekim Diodorus ve Strabon'un bölgenin ikliminin oldukça sert olduğuna dair verdikleri bilgiler bu kanıyı destekler niteliktedir.⁴ Buna ek olarak Antik dönemde bitkiler üzerine detaylı çalışmalar yapan Theophrastus ise Kilikia'dan Kappadokia bölgesine ve hatta Torosların bile ötesine gönderilen tarımsal ihraç ürünlerinden yola çıkarak bahsi geçen iki bölgenin iklim yapısının birbirlerinden oldukça farklı olduğunu ifade etmiştir.⁵

Sözü edilen tüm bu iklimsel veriler ışığında bölgenin bitki örtüsü hakkında bir sonuca varabilmek mümkündür. Buna göre Kappadokia'nın karasal iklime bağlı olara bitki örtüsü bakımında çok da zengin olmadığı ve bölgenin büyük bir

² Sevin, V. (1998). "Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi", *Kapadokya*. İstanbul: Ayhan Şahenk Vakfı yay. 48.

³ Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 48.

⁴ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique, The Library of History*, (Çev. C. H. Old father). Harvard University Press, (1989), XVIII:5. 4; Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası (XII, XIII, XIV)*, Çev: Adnan Pekman. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay. (2000), XII:2.10.

⁵ Theophrastus, *Historia Plantarum, Equiry Into Plants*. (Çev. Arthur Hort). London: William Heinemann, (1972), VIII: 2. 9.

(ATAD)

bölümün bozkırlarla kaplı olduğu anlaşılmaktadır.⁶ Bununla birlikte Strabon Kappadokia Bölgesi'nde sadece Argaios'ta (Erciyes) kereste bulunduğunu ifade etmiştir. Bu konuyu detaylandıran yazar dağın etrafının ormanlarla kaplı olduğunu bu nedenle bölge halkının en önemli gelir kaynaklarından birini keresteciliğin oluşturduğunu aktarmaktadır.⁷ Ayrıca MS IV. yüzyıl dolaylarında bölgenin bitki örtüsü hakkında bilgi edinebilidğimiz tek kaynak Nyssalı Gregorius'un arkadaşı Adelphus'a yazdığı mektuplardır. Piskopos Venesa'nın ilgi çekici güzelliklerinden söz ederken Halys'ün (Kızılırmak) hemen yakınında bulunan yerleşmenin etrafının meşe ağaçları ile çevrili olduğunu da vurgulamıştır.⁸

Kappadokia Bölgesi'nin oldukça geniş bir alana yayıldığından ve bölgenin yörelerinde dahi iklim farklılıklarının görüldüğünden yukarıda söz etmiştik. Söz konusu farklılıkların en belirgin olduğu yer ise bölgenin en doğu kesiminde bulunan Melitene (Malatya)'dır. Antik çağlarda bu durumun en somut kanıtını ise Strabon'un anlatımları oluşturmaktadır. Nitekim yazar burada zeytin yetiştirildiğinden söz edip Melitene'yi bu bakımdan Kommagene ile kıyaslamıştır.⁹ Bu durumda zeytin yetiştiriciliğinden çıkarılacak en önemli sonuç Melite'nin MS I. yüzyıl dolaylarından oldukça ılıman bir iklime sahip olduğudur.

2. Kappadokia'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı

Antik yazarların ve bölgede yaşamış olan ünlü kilise babası Nyssalı Gregorius'un anlatımlarına göre kurak bir iklim yapısı ve bölge bunun doğal bir sonucu olarak da çorak topraklara sahiptir. Bu durum bölgedeki nüfus miktarı ve yoğunluğunu doğrudan etkilemiş ve oldukça geniş bir coğrafyada varlık gösteren Kappadokia'nın büyük bir kısmı yerleşim alanı olarak tercih edilmemiştir.¹⁰

Tarıma dayalı üretimin kısıtlı alanlarda icra edildiği ve yeterli ürünün elde edilemediği bölge yer altı ve ticari değerü yüksek olan obsidyen gibi kaynaklar bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Bu durum farklı bölgelerin Kappadokia'ya olan ilgilerinin artmasında etkili olmuştur. Örneğin burada bulunan Göllüdağ obsidyen yatakları tarihöncesi dönemlerde, özellikle de

⁶ Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 48.

⁷ Strabon, *Geographika*, XII:2. 7.

⁸ Nyssalı Gregory, *Epistolae. The Letters*, (Çev., A. M. Silvas), Brill. Leiden-Boston, (2007), 1-6.

⁹ Strabon, *Geographika*, XII:2. 1.

¹⁰ Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 48.

Neolitik dönemde, bölgeler arası ticaretin şekillenmesinde ve buranın gözde bir merkez hâline gelmesinde oldukça önemli bir faktör olmuştur.

Bununla birlikte yine aynı şekilde MÖ II. binde Asur ve Anadolu arasındaki ticari ilişkilerin daha geniş kapsamlı ve oldukça koordineli bir biçimde gerçekleştiği süreçte de benzer bir durum söz konusudur. Zira ticareti yapılan malların listesine bakıldığında tüccarların Anadolu'dan altın, *amiñtum* (?), gümüş, bakır, *ašium* (?), huşarum (mücevher taşı?), birtum, kırmızı taş, lulium (?) aldıkları bilinmektedir.¹¹ Bunlar arasında yer alan gümüş Kappadokia'nın en önemli ihraç ürünleri arasında yer almakta olup bu maden Niğde'nin güney kesiminde yer alan Toroslar'dan çıkartılmıştır.¹²

MÖ I. Binyılın başlarına gelindiğinde ise bölge Assur gibi uzak bir coğrafyada yer alan devletin dikkatini çekmiştir. Özellikle Orta Demir Çağı'nda bölgenin hâkimi konumunda yer alan ve konfederatif bir yapısı olan Tabal Krallığı bu dönemde bulunduğu coğrafi konum ve sahip olduğu yeraltı zenginlikleri nedeniyle Yeni Assur Devleti'nin yayılcı politikasının hedefinde yer almıştır.¹³ Nitekim Tabal'in hâkimiyeti altında bulunan ve bölgenin en önemli gümüş yataklarının başında gelen Bulgarmaden Assur'un dikkatinin buraya yönelmesinde yeterli bir sebep olarak bile görülebilir.¹⁴ Bu bağlamda II. Sargon dönemine ait yıllıklarda Niğde ve Çamlıca'da bulunan yeraltı zenginliklerine ulaşım için kullanılan yol güzergâhları hakkında detaylı bilgiler bulmak mümkündür. Buna göre maden kaynaklarına sahip olabilmek için Tarsus

¹¹ Koçak, K. (2009). "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Ticareti Yapılan Mallar ve Vergiler", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (27), 218-220.

¹² Michel, C. (2014). "Central Anatolia in Nineteenth and Eighteenth Centuries BC", (Ed. E. Cancik, N. Brisch ve J. Eidem), *Constituent, Confederate and Conquered Space in Upper Mesopotamia*. Berlin-Boston: De Gruyter, 115.

¹³ Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 61.

¹⁴ Kurt, M. (2010). "II. Sargon Devri Kaynakları Işığında Güney Anadolu ve Toros Dağları Bölgesi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29/48, 71; Akkuş Mutlu, S. (2015), "Çivi Yazılı Kaynaklar Işığında Asur ve Muşkilerin Anadolu'ya Hükmetme Çabaları", *Akademik Bakış Dergisi*, 51, 541.

üzerinden geçilip Seyhan Vadisi takip edilerek, Kilikia Pylai (Kilikia Geçidi) vasıtasıyla söz konusu yataklara ulaşılmıştır.¹⁵

Niğde'ye bağlı Cellaler Köyünün sınırları içinde bulunan Sarıtuza ya da Kestel mevkii ise yine Tabal sınırlarında yer alan ve Tunç Çağları'nda kalay madenine sahip olup birlikte bu dönemde Assur'un sömürgeci politikalarında yer almayan bir bölgedir.¹⁶ Bölgede yapılan çalışmalar bu madenin 600 yıl boyunca kullanılan bu yataktan 1000 tona yakın kalak elde edildiği tespit edilmiştir.¹⁷ Çok zengin bir yatak olmasa da Tabal ve Que krallıklarından alınan vergiler arasında Sarıtuza'daki yatak ve kalaydan söz edilmemektedir. Bu durumun en önemli gerekçesi olarak burada bulunan galerilerin MÖ I. Binyılın ilk çeyreğinde işletilmemiş olması gösterilmektedir.¹⁸

Yine aynı şekilde Kappadokia bölgesinin doğu kesimi de Yeni Asur Devleti'nin ekonomik çıkarları için ilgi duyduğu alanlardan birini oluşturmuştur. Bu bölgede yer alan Til-Garimmu ve genel olarak Melid Krallığı'nın sınırları içinde bulunan Divriği demir yatakları Asurluların ilgisinin bu bölgeye yönelmesinde oldukça etkili olmuştur. Bununla birlikte burada bulunan Kammanu eyaleti söz konusu bölgenin bir bakıma ön karakolu niteliği taşımıştır. Kammanu'nun varlığı burada bulunan demir yataklarının Asurlular tarafından elde tutulmasını ve yatakların kontrolünü kolaylaştırmıştır. Böylece Yeni Assur Devleti ihtiyacı olan demiri önemli ölçüde karşılayacak büyük bir kaynak edinmiştir.¹⁹ Bununla birlikte krallığın doğu kesiminin bakır madeni bakımından zengin olması bakırcılık zanaatini de olumlu yönde etkilemiştir.²⁰ Nitekim Eski Ahit'te de Tabal Krallığı'nda bakırcılığın ileri düzeyde olduğuna dair ifadeler yer almaktadır.²¹ Bakırcılık dışında II. Sargon'un yönetiminin 8. yılında düzenlenen bir seferi anlatan Qal'at Şargat metninde Tabal Krallığı'ndan Asur'a getirilen kulplu altın

¹⁵ Kurt, M. "II. Sargon Devri Kaynakları Işığında Güney Anadolu ve Toros Dağları Bölgesi", 71.

¹⁶ Kaptan, E. (1988). "Türkiye Madencilik Tarihine Ait Çamardı-Celaller Köyü Yöresindeki Buluntular", *IV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara: 2.

¹⁷ Dönmez, S. (2012). "Tabal Ülkesinin Metal Kaynakları Açısından Önemi". *JASSS*, 5, 180.

¹⁸ Belli, O. (2004). *Anadolu'da Kalay ve Bronzun Tarihçesi*, İstanbul: Pera Müzesi Yayınları, 37.

¹⁹ Işıık, F. (2009). "Su'ya Gömülen "Adsız" Höyükler Malidiya/Melid", 2. *Uluslararası Melita'dan Battalgazi'ye, Tarih-Arkeoloji, Kültür-Sanat Günleri*, Malatya, 34 vd.

²⁰ Dönmez, "Tabal Ülkesinin Metal Kaynakları Açısından Önemi", 182.

²¹ Eski Ahit, Hezekiel, 32: 26;38: 2-7;39: 1-6.

kadehlerden söz edilmektedir. Yine aynı şekilde söz konusu tablette Muşaşır/Ardini Tapınağı'nın yağmalanmasından elde edilen ganimetler arasında Tabal'de üretilen değerli eşyaların varlığından da söz edilmiştir.²²

Maden işleme konusunda oldukça becerikli oldukları anlaşılan Tabal'lilerin bu maharetlerini ticarete de yansıttıkları Eski Ahit aracılığıyla bilinmektedir. Kaynağın verdiği bilgilere göre Tabal'li tüccarlar ürettikleri kapları Fenike'de, Tyr limanında pazarlamışlar ve hatta o dönemde oldukça ünlü olan tunç kazanlarını insanlarla takas etmişlerdir.²³ Tabal'de üretilen mallar sadece Fenike limanlarında satılmamış bunlar Samos ve Etruria'ya kadar uzanan bölgelere kadar ihraç edilmiştir. Hatta Tabal'de üretilen kazanların MÖ VIII. Yüzyılda Phryg tümülüslerinde bulunanlar ile aynı olduğu tespit edilmiştir. Bu Tümülüslerde bulunan kazanlar, bugün Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Kaynarca Köyü sınırları içinde yer alan tümülüste tespit edilen kâse, kemer ve kazanlarla aralarında ayırım olmadığı belirlenmiştir. Bu bilgilerden yola çıkılarak söz konusu Tümülüslerdeki eserlerin Tabal işliklerinde üretilmiş olabilecekleri düşünülmektedir.²⁴

Bunun dışında Asur sömürgesinin yoğun olarak hissedildiği bölgede Tabal Krallığı'nın sahip olduğu yeraltı zenginliklerinin yanı sıra büyük gelirler elde ettiği başka ekonomik kaynakları da söz konusudur. Bunların başında elbette tarım gelmesine rağmen bölgenin iklim şartları göz önüne alındığında tarımsal üretimin bölge nüfusunun ihtiyacını ancak karşıladığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra krallığın asıl geliri at yetiştiriciliği ve maden işleme konusundaki maharetlerine dayalıdır. Bu ekonomik şartlar doğrultusunda Tabal'in Asur'a vergisini at ya da metal emtialardan oluştuğu düşünülmektedir.²⁵

²² Akçay, *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi*, 93.

²³ Eski Ahit, Hezekiel, 27: 12; 27: 1-13; Ayrıca bkz. Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 61.

²⁴ Summers, G. (1990). "Grey Ware and the Eastern Limits of Phrygia, Anatolian Iron Age", *British Institute of Archaeology at Ankara Monograph*, 16 (3), 245; Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 61.

²⁵ Luckenbill, D.D. (1927). *Ancient Records of Assyria and Babylonia*, New York, 911; Akçay, A. (2011). *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 80-93.

Tabal'in ana gelir kaynaklarından olan at ve at yetiştiriciliğinin geçmişi bölge tarihinde çok daha eskilere dayanmaktadır. Nitekim Asur Ticaret Kolonileri ağı'nın bölgedeki en önemli kenti olan Kültepe Karum'un II. tabakasında şehir halkının atı tanıdıklarını gösteren kanıtları silindir mühürler ve çömlekler üzerinde figürler oluşturmaktadır. Zira bölgede yer aldığı düşünölen Waşhania kenti de söz konusu dönemde at ihracatı ile ön plana çıkmıştır.²⁶ Bunun dışında Mari kentinin kralı olan Zimri-lim dönemine ait kayıtlarda Anadolu'da at yetiştirildiğine dair ifadeler bulunmaktadır.²⁷

Kappadokia'da en az at kadar rağbet gören ve en az onun kadar maddi değeri olan bir başka hayvan ise katırdır. Kappadokialıların ekonomik gelirlerinden birini oluşturan katırlar yerli Kappadokia eşeğinin atla çiftleşmesinden meydana gelmişlerdir ve Antik dönemde Kappadokia atları gibi büyük bir üne sahip olmuşlardır. Buradaki katırlar ile ilgili en şimdiye kadar bildiğimiz en eski yazılı kayıtlar MÖ VIII. yüzyıla tarihlenen Bulgarmaden yazıtıdır. Yazıtın 8 ve 9. satırlarında Tuwana'nın hükümdarı olan Warpalawa'sın vassal kral Tarhunza'ya katırların kullanıldığı arabalar sattığından söz edilmektedir.²⁸ Şöhretleri Babil'e kadar yayılan, İnan Dağları'nda da var olduğu bilinen ancak Kappadokia'da daha çok ünlölen bu katırlar bölgenin batısındaki pazarlarda neredeyse at ile aynı maddi değerde satılmışlardır.²⁹ Kappadokia katırları hakkında en detaylı bilgileri veren Theophrastus ise bunların çok sık ürediyinden ve kendine has özellikleri olan bir tür olduğundan bahsetmiştir.³⁰

At ve katırın bölge için öneminin Pers İmparatorluğu döneminde de devam ettiği vergi listelerinden açık bir biçimde anlaşılmaktadır. Nitekim Persler Küçük Asya'yı ele geçirdikten sonra burayı satraplık idaresine bölerek yönetmişler ve buralardan vergi tahsil etmişlerdir.³¹ Persler sahip oldukları bölgelerdeki tüm

²⁶ Kuzuoğlu, R. (2007). *Eski Asurca Metinlerde Geçen Coğrafiya Adları*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 177.

²⁷ Kılıç, Y. (2011). "Eskiçağ'da Kappadokia'da At Yetiştiriciliği", *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu (16-19 Kasım)*, 8, 194-196.

²⁸ Hawkins, J. D. (2000). *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions (Inscriptions of Iron Age)*. Berlin- New York: Walter de Gruyter, 523.

²⁹ Texier, C. (2002). *Küçük Asya, III*, Çev: Ali Suat. Ankara: Özkan Matbaacılık, 7-8.

³⁰ Plinius, *Naturalis Historia*, VIII: 173.

³¹ Strabon, *Geographika*, XI:13. 8; Dönmez, Ş. (2013). "Oluz Höyük; Kuzey, Orta Anadolu'nun Krali Pers Merkezi", (Ed.: Şevket Dönmez). *Sümer Atasoy'a Armağan Yazılar*. Ankara: Hel Yayıncılık, 104.

yeraltı ve yer üstü zengilerini birer vergi kaynağı olarak değerlendirmişler³² ve Strabon'un anlatımına göre Kappadokia satraplığından her yıl 2000 katır, 50.000 küçükbaş hayvan, 1500 at ve 360 *talanton* vergi tahsil toplamışlardır.³³ Bölgede bulunan Apadana rölyefleri de Strabon'un bu anlatımını doğrular nitelikte olup, rölyefte bölgeden at ile kumaşın da vergi olarak alındığı görülmektedir.³⁴

Tarihsel süreçte özellikle atlarıyla ünlenen Kappadokia Bölgesi'nin sahip olduğu bu şöhret Antik çağın sonuna kadar varlığını devam ettirmiştir.³⁵ Örneğin I. Triumvirlik döneminde Caesar ve Pompeius arasında yapılan mücadelede Pompeius'un ordusunda bulunan atların bir kısmı Kappadokia Bölgesi'nden getirilmiştir.³⁶ Bu da çağlar geçmesine rağmen Kappadokia'da yetişen atların ve yetiştiricilerin büyük devletlerin ve yöneticilerin taleplerini karşılama üstün meziyetlere sahip olduklarını göstermektedir. Roma İmparatorluk döneminde ise imparatorlar araba yarışlarındaki atları Kappadokia'da yetişenlerden temin etmişlerdir.³⁷ Bunun dışında imparator III. Gordianus ise Romalıların eğlence yerlerinden olan sirkelere Kappadokia bölgesinde yetişen atlardan hediye etmiştir.³⁸

Antik dönemde ise bölgede eşeklerin de ön plana çıkmaya başladığı dönemin yazarları tarafından verilen bilgiler vasıtasıyla öğrenilmektedir. Buna göre Strabon özellikle Morimene ve Garsauria gibi *strategialarda* eşeklerin sürüler halinde otladığından bahsetmektedir. Plinius da Strabon'un verdiği bilgiyi doğrulayarak bölgede çok sayıda yabancı eşeğin varlığından söz etmektedir.³⁹

³² Casabonne, O. (2012). "Akamenid İmparatorluğu: Büyük Kral ve Persler", *Arkeo Atlas*, 6, 25.

³³ Strabon, *Geographika*, XI:13. 8.

³⁴ Dussinberre, E.R.M. (2013). *Empire, Authority and Autonomy in Achaemenid Anatolia*, Cambridge, 40.

³⁵ Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlas Ülkesi*, 61.

³⁶ Appianus, *Historia Romana, Roman History II, The Foreign Wars (Mithridatic Wars-Syrian Wars)*, (Çev: T. E. Page). Great Britain: The Loeb Classical Library, (1899), The Civil Wars, VII: 49.

³⁷ Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlas Ülkesi*, 61.

³⁸ Tekin, O. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları, 221.

³⁹ Strabon, *Geographika*, XII:2.10; Plinius, *Naturalis Historia, The Natural History*, III-VII (Çev: H. Rackham). London: Harvard Universty Press, (1855), VIII: LXXXIII. 225-226.

Kappadokia'nın temel ekonomik unsurlarından birini de "Sinope'li" olarak adlandırılan aşı boyası oluşturmaktadır. Strabon'a göre bu boya dünyada bulunanların en iyisidir.⁴⁰ Asıl Kappadokia'nın ihracat ürünlerinin neredeyse başında gelen bu ürün Sinope'den denizaşını alanlara gönderimi yapıldığı için *sinopis* şeklinde tanımlanmaktadır ancak genel olarak kırmızı aşı boyası olarak ün salmıştır.⁴¹ Strabon'un bu konuda: "Sinope'li olarak adlandırılmasının nedeni, Ephesosluların ticareti Kappadokia halkına ulaşıncaya kadar buralı tüccarların onu Sinope'de sevk etmeyi adet edinmelerindedir" şeklinde oldukça detaylı açıklamaları mevcuttur.⁴² Günümüzde hala çömlekçilik alanında kullanılan bu ürün Halys (Kızılırmak) Nehri'nin alüvyonalarında ve bölgedeki kırmızı renkli kayalarda bulunmaktadır. Buna karşılık bugün bölgenin en önemli kırmızı aşı boyasının kaynağını Avanos'un kuzeyinde yer alan Özkonak Köyü oluşturmaktadır. Bununla birlikte Kırşehir'in Mucur ilçesinde yer alan bir diğer kaynakta yer alan hammaddenin pigmentleri ise Özkonak'takine oranla çok daha koyudur.⁴³

Kappadokia Bölgesi'nin temel ihracat ürünlerinden bir diğerini ise Galatia'ya yakın yerlerden çıkarılan onyks ve kristal oluşturmaktadır. Bunlar dışında fildişine benzeyen ve özellikle hançerlerin kabzalarının yapımında en çok tercih edilen taşlar da yine bu bölgeden çıkarılan ve ihraç edilen yarı değerli taşlar da önemli birer gelir kaynağını oluşturumaktadırlar.⁴⁴ Mazaka'dan (Kayseri) çıkarılan sal taşları bahsi geçenlerle kıyaslandığında onlar kadar büyük bir ekonomik getirisi olmasa da bölgedeki inşaat çalışmalarının hammaddesini teşkil etmiştir.⁴⁵

Bölgenin batı kesimi ağırlıklı olarak at, katır ve bahsi geçen yarı değerli taşlardan gelir elde ederken doğu kesiminde yer alan Melitene yöresi mikro iklim yapısı nedeniyle daha fazla ürün çeşitliliğine ve gelir kaynağına sahiptir. Buranın iklimi ılıman özelliklere sahip olduğu için temel geçim kaynakları arasında zeytincilik

⁴⁰ Strabon, *Geographika*, XII:2.10.

⁴¹ D. K. Tezgör (2022). "From the Miltos / Sinopis of Ancient Sinope to the Yoşa of Modern Cappadocia", *Adalya*, 25, 46.

⁴² Strabon, *Geographika*, XII: 2. 10.

⁴³ D. K. Tezgör (2022). "From the Miltos / Sinopis of Ancient Sinope to the Yoşa of Modern Cappadocia", 47.

⁴⁴ Plinius, *Naturalis Historia*, XXXVII:151; Strabon, *Geographika*, XII: 2.10.

⁴⁵ Strabon, *Geographika*, XII: 2. 8; XII: 2. 10.

ilk sıralarda gelmektedir.⁴⁶ Özellikle Melas (Tohma Çayı) Vadisi'nde yetiştirilen üzümlerden elde edilen Monarite şarabı eskiçağ dünyasında en iyi Hellen şarabıyla yarışabilecek kadar kalitelidir.⁴⁷ Bunun dışında tahıl, meyve ve Plinius'un anlatımıyla bilgi sahibi olduğumuz Kappadokia marulu antik dönemde bölgede yetiştirilen tarım ürünleri arasında yer almaktadır.⁴⁸

Kappadokia Bölgesi'nin ekonomik hayatında rol alan en önemli unsurlardan bir diğeri ise hayvancılıktır. Bölgenin bozkır bitki örtüsüne sahip olması hayvancılığın ağırlıklı olarak koyun,⁴⁹ keçi ve sığır yetiştiriciliği üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur.⁵⁰ Bununla birlikte diğer bölgelerde olduğu gibi köle ticareti de bölge ekonomisinde yer almaktadır. Kappadokia'nın soylu ailelerinde mensup kimseler hizmetkârlarının çocuklarını köle olarak satarak buradan gelir elde etmişlerdir.⁵¹

Sonuç

Anadolu bozkırlarının büyük bir bölümünün yer aldığı Kappadokia karasal iklimin baskın olduğu bir bölgedir. Bölgenin platolarında belirgin bir biçimde hissedilen bu iklim, dağlık kesimlerde etkisini daha da hissettirmiş ve bitki örtüsü de buna göre şekillenmiştir. Yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve kar yağışlı olduğu bölgenin antik dönem iklim koşullarının da buna paralel olduğu düşünülmektedir.⁵² Bu bilgilerden yola çıkılarak bölgedeki ekonomik uğraşların

⁴⁶ Arslan, M. ve Bulut, E. (2018). "Antik Kaynaklara Göre Kappadokia Bölgesi Bitkileri", *Academia Journal of Social Sciences - Special Issue* – 1, 32-33.

⁴⁷ Strabon, *Geographika*, XII: 2. 1; XII:2. 7.

⁴⁸ Strabon, *Geographika*, XII:2.10; Plinius, *Naturalis Historia*, XVIII: 396; Marul ve Monarite şarabı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Arslan, M. ve Bulut, E. (2018). "Antik Kaynaklara Göre Kappadokia Bölgesi Bitkileri", 31, 34.

⁴⁹ Bulgarmaden Yazıtı'nda tanrılara *kuripi* koyunları takdim edildiğinden bahsedilmektedir, bkz. Hawkins, *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions*, 523.

⁵⁰ Strabon, *Geographika*, XII:2. 7; 2. 9; 2.10; Bölgedeki hayvancılık faaliyetleri ve yetiştirilen hayvan türleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Bulut, E. (2018). "Eskiçağ'da Kappadokia'nın Temel Geçim Kaynaklarından Hayvancılık", *Asos Journal*, 569-582.

⁵¹ Scriptorum Historia Augusta: Hadrian. (Çev: David Magie). London: William Heinemann, Hadrian, XIII:7; Ayrıca bkz. Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 61.

⁵² Sevin, *Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi*, 48.

temelini tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Bu durum bölgedeki yerleşim yoğunluğunun ağırlıklı olarak kasaba, köy ve mezralarda yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bölgede Caesarea ve Tyana dışında metropolisin bulunmaması⁵³ bölge ekonomisinin tarım ve hayvancılığa dayalı olmasının bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte bölgede yetiştirilen tarımsal ürünlerin ihracatına dair kaynaklarda herhangi bir bilginin bulunmaması karasal iklim neticesinde kuru tarımın uygulanması nedeniyle yetiştirilen ürün oranının düşük olmasıyla açıklanabilir. Bu durumun bölge halkını ihracat için daha çok at, katır ve yarı değerli taşlar ile Antik çağ toplumları arasında oldukça ünlü olan kırmızı aşı boyasına yönlendirmiş olması muhtemeldir.

Kaynakça

- Akçay, A. (2011). *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akkuş Mutlu, S. (2015). "Çivi Yazılı Kaynaklar Işığında Asur ve Muşkilerin Anadolu'ya Hükmetme Çabaları", *Akademik Bakış Dergisi*, 51, 537-549.
- Appianus, *Historia Romana, Roman History II, The Foreign Wars (Mithridatic Wars-Syrian Wars)*, (Çev: T. E. Page). Great Britain: The Loeb Classical Library, (1899).
- Arslan, M. ve Bulut, E. (2018). "Antik Kaynaklara Göre Kappadokia Bölgesi Bitkileri", *Academia Journal of Social Sciences - Special Issue - 1*, 27-46.
- Belli, O. (2004). *Anadolu'da Kalay ve Bronzun Tarihçesi*, İstanbul: Pera Müzesi Yay.
- Bulut, E. (2018). "Eskiçağ'da Kappadokia'nın Temel Geçim Kaynaklarından Hayvancılık", *Asos Journal*, 75, 569-582.
- Casabonne, O. (2012). "Akamenid İmparatorluğu: Büyük Kral ve Persler", *Arkeo Atlas*, 6, 20-34.
- Diodorus Sicilus, *Bibliothèque Historique, The Library of History*, (Çev. C. H. Old father). Harvard University Press, (1989).
- Dönmez, S. (2012). "Tabal Ülkesinin Metal Kaynakları Açısından Önemi". *JASSS*, 5, 175-188.
- Dönmez, ř. (2013). "Oluz Höyük; Kuzey, Orta Anadolu'nun Kralî Pers Merkezi", (Ed.: şevket Dönmez). *Sümer Atasoy'a Armağan Yazılar*. Ankara: Hel Yayıncılık, 103-106.

⁵³ Strabon, *Geographika*, XII: 2. 7; Kurt, M. ve Bulut, E. (2019). "Hellensitik ve Roma Dönemlerinde Tyana", *Tyana Kazı ve Araştırmalar-I*, (Ed. O. Doğanay), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 64.

- Dusinberre, E.R.M. (2013). *Empire, Authority and Autonomy in Achaemenid Anatolia*, Cambridge.
- Gregory of Nyssa, *Epistolae. The Letters*, (Çev, A. M. Silvas), Brill. Leiden-Boston, (2007).
- Hawkins, J. D. (2000). *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions (Inscriptions of Iron Age)*. Berlin- New York: Walter de Gruyter.
- Işık, F. (2009). "Su'ya Gömülen "Adsız" Höyükler Malidiya/Melid", 2. *Uluslararası Melita'dan Battalgazi'ye, Tarih-Arkeoloji, Kültür-Sanat Günleri*, Malatya.
- Kaptan, E. (1988). "Türkiye Madencilik Tarihine Ait Çamardı-Celaller Köyü Yöresindeki Buluntular", *IV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara: 1-11.
- Kılıç, Y. (2011). "Eskiçağ'da Kappadokia'da At Yetiştiriciliği", *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu (16-19 Kasım)*, 8, 189-201.
- Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, (2012).
- Koçak, K. (2009). "Asur Ticaret Kolonileri Çağında Ticareti Yapılan Mallar ve Vergiler", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (27), 209-226.
- Kurt, M. (2010). "II. Sargon Devri Kaynakları Işığında Güney Anadolu ve Toros Dağları Bölgesi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29/48, 69-88.
- Kurt, M. ve Bulut, E. (2019). "Hellensitik ve Roma Dönemlerinde Tyana", *Tyana Kazı ve Araştırmalar-I*, (Ed. O. Doğanay), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 63-84.
- Kuzuoğlu, R. (2007). *Eski Asurca Metinlerde Geçen Coğrafya Adları*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Luckenbill, D.D. (1927). *Ancient Records of Assyria and Babylonia*, New York.
- Michel, C. (2014). "Central Anatolia in Nineteenth and Eighteenth Centuries BC", (Ed. E. Cancik, N. Brisch ve J. Eidem), *Constituent, Confederate and Conquered Space in Upper Mesopotamia*. Berlin-Boston: De Gruyter.
- Plinius, *Naturalis Historia, The Natural History, III-VII* (Çev: H. Rackham). London: Harvard Universty Press, (1855).
- Sevin, V. (1998). "Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi", *Kapadokya*. İstanbul: Ayhan Şahenk Vakfı yay.
- Scriptores Historia Augusta: Hadrian. (Çev: David Magie). London: William Heinemann.

- Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafiyası (XII, XIII, XIV)*, Çev: Adnan Pekman. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yay. (2000).
- Summers, G. (1990). "Grey Ware and the Eastern Limits of Phrygia, Aantolian Iron Age", *British Institute of Archaeology at Ankara Monograph*, 16 (3), 241-253.
- Tekin, O. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yay.
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya, III*, Çev: Ali Suat. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Theophrastus, *Historia Plantarum, Equiry Into Plants*. (Çev. Arthur Hort). London: William Heinemann, (1972).